דקמתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר' חייא [א]חותכה באור בפי שתי נרות אמר רב נתן בר אבא אמר רב [ב]מוהטין את הפתילה ביום טוב מאי מוהטין אמר רב חנינא בר שלמיא [ג](משמיה דרב) לעדויי חושכא תני בר קפרא [ד]ג' דברים נאמרו בפתילה ג' להחמיר וג' להקל להחמיר [ה]אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה לשנים להקל [ו]ממעכה ביד ושורה בשמן וחותכה באור בפי שתי נרות ואמר רב נתן בר אבא אמר רב עתירי בבל יורדי גיהנם הם כי הא דשבתאי בר מרינוס אקלע לבבל בעא מנייהו עסקא ולא יהבו ליה מזוני מיזן נמי לא זינוהו אמר הני מערב רב קא אתו דכתיב [ז]ונתן לך רחמים ורחמך [ח]כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו ואמר רב נתן בר אבא אמר רב כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר [2]נודד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך רב חסדא אמר אף חייו אינן חיים ת"ר [ט]ג' חייהן אינם חיים ואלו הן המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שיסורין מושלין בגופו ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד ות"ק אפשר דמעיין במניה: **מתני'** [י]אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח [כ]ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה [ל]ואין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת [מ]ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב ורבי אלעזר בר' שמעון מתיר: **גמ'** מ"ט משום דקא מתקן מנא ואין גורפין תנור וכירים תני רב חייא בר יוסף קמיה דרב נחמן [נ]ואם אי אפשר לאפות אלא אם כן גורפו מותר דביתהו דר' חייא נפל לה אריחא בתנורא ביומא טבא אמר לה ר' חייא [ס]חזי דאנא רפתא מעלייתא בעינא [ע]א"ל רבא לשמעיה טוי לי (א) בר אווזא ואזדהר מחרוכא א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביומא טבא אמר ליה אנן [פ]ארקתא דפרת סמכינן [צ]והנ"מ (ב) הוא דצייריה מאתמול אמר רבינא [ק]וקטמא שרי: ואין מקיפין שתי חביות: אמר רב נחמן [ר]אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביום טוב איתיביה [ש]רבה לרב נחמן אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה אמר ליה שאני התם משום דקא עביד אהלא א"ל רבה זוטא לרב אשי אלא מעתה בנה אצטבא ביו"ט דלא עביד אהלא הכי נמי דשרי א"ל התם בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו ביה רבנן [ת]אמר רב יהודה [ס]האי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן

דקמתקן מנא. אמת היתה ועושה אותה שתים: **כפי שתי נרות.** ניתן שני ראשיה בתוך שתי נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע דלא מוכח דלתקוני מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא: **לעדויי חושכא.** כשהיא נעשית בראשה פחם מעבירה: **לעדויי.** להסיר: **חושכא.** פחם המחשיך אורה: **נאמרו בפתילה.** ביו"ט: **ממעכה ביד.** תקון כלאחר יד הוא: **יורדי גיהנם הן.** שאין מרחמים לעשות צדקה: **עסקא.** סחורה להשתכר למחצית שכר: **מזוני.** שאל מהם מזונות מיזן נמי לא זינוהו: **ונתן לך רחמים.** שתרחם על הבריות: **כאשר נשבע לאבותיך.** מי שיש לו רחמים מזרעו של אבות: **בעדו.** כנגדו כמו שכת בעדו (איוב א). כלומר חשך פרוס לפניו הכל עליו כחשך: **נכון בידו.** מזומן אצלו: **מי שאין לו אלא חלוק אחד.** אין יכול לכבסו וכנים מצערין אותו: **דמעיין במניה.** מפלה את כליו מן הכנים: **מתני' אין שוברין את החרס.** כשצולין דגים על האסכלא שקורין גראדיל"א בלע"ז חותכין קנים או קש שבלים או שוברין חרסים או חותכין נייר ושורין במים וסודרין הנייר על גב האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג: **מליח.** דג: **ואין גורפין תנור וכירים.** אם נפל לתוכו מן הטפל והטיח אין גורפין אותו דמתקן מנא הוא ואתיא כרבנן דאמרי (ה) מכשירי אוכל נפש אסירי: **מכבשין.** משכיבין את האפר והעפר שיהא חלק משפילו ומשוהו שלא יגע בפת שמדובקים בדפנותיו וישרפו. מכבשין פרימנבר"א: **מקיפין.** מקרבין זו אצל זו כמו (ו) אין מקיפין בריאה (חולין דף נ.) וכמו לתרום שלא מן המוקף (גטין דף ל:) היינו סמוך וכמו מקפת וקורא לה שם (נדה דף עא:): **לשפות עליהם קדרה.** והאור בין שתי החביות: **לשפות.** להושיב. כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה כשאין לו כלי ברזל שקורין טרפיי"ד או שאין לו כירה של חרס חלולה. ואסר לה משום דדמי לבנין ומדרבנן משום דמתחזי כאהלא: **ואין סומכין קדרה בבקעת.** קסבר לא נתנו עצים אלא להסקה לפיכך מוקצין הן (ז) אצל כל תשמיש: **וכן בדלת.** השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמרא (ח) פריך עלה: **ואין מנהיגין את הבהמה במקל.** ברשות הרבים. השתא קס"ד משום דאין משתמשין בעצים שלא נעשו כלי מערב יום טוב דלא נתנו אלא להסקה: **גמ' ואם אי אפשר לו כו' מותר.** כר"י: **אריחא.** חצי לבינה ונתק מכותל התנור: **רפתא מעלייתא בעינא.** כלומר גרפי התנור: **טוי לי אווזא.** צלה לי אווז בתנור. שתנוריהם היו קטנים ופיהן למעלה ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נצלה: **ואזדהר מחרוכא.** שלא יתחרך. כלומר גרוף את התנור שלא יהא בו בשוליו דבר גבוה כמו אריח או אבן שהוסק בתנור שנוגע בצלי ושורפו: **דמר.** רב אשי: **שרקין ליה תנורא.** עבדי אדוני טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו שהרוח קשה לצלי ותימה לן מלאכה משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא: **ארקתא דפרת סמכינן.** על שפתו של פרת אנו נסמכים בדבר שאין אנו צריכים לגבל טיט ששפת פרת טיט מגובל הוא: **והוא דלייריה מאתמול.** עשה בו סימן ונתקו לצד אחר: **וקטמא שרי.** לגבלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא: **אבנים של בית הכסא.** אבנים גדולות שמצדדין אותן להיות כמין מושב חלול ויושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא: **דקא עביד אהלא.** שיש לו גג אבל הכא ליכא גג: **אצטבא.** כסא של בנין לבנים וטיט: **בנין עראי.** שאינו להתקיים: **והכא.** גבי בית הכסא משום כבוד הבריות לא גזור: **האי מדורתא.** היסק גדול שעושין לפני שרים כדרך בנין עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עצים למעלה ודומה לאהל: **מלמטה למעלה.** לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג אסורין שדרך בנין הוא: **מלמעלה למטה.** להתחיל תחלה מן הגג ואח"כ יסדרו תחתיו עצי הכתלים שרי: וכן

וקטמא שרי. פרש"י לגבלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא ותימה דאמרינן בשבת (דף יח.) דאפילו בנתינת מים על (ג) העפר בעלמא הוא חייב משום מגבל דקאמר התם אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב וי"ל דהכא ר"ל קטמא שרי כלומר וקטמא שרי לסתום הסדקים של תנור שלא יוציא האור כמו שהוא יבש בלא נתינת מים עליו ועוד יש לומר דה"פ וקטמא שרי כגון שגבלו מערב יום טוב (ד) ושרי בלא (י) [גיבול]:

מלמטה למעלה אסור. משום דהוי דרך בנין וכן הוי טעמא דכולן וא"ת היכי מסדרין שלחן שאין לו רגלים על גבי ספסלים שלו דמתחלה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן וי"ל דהואיל ואין להם מחיצות שרי וכל הני מיירי דאית להו מחיצות לצדדים המגיעות לארץ ותימה דאמר בשבת (דף לו: ושם) מחזירין קדרה על גבי כירה והתם (דף לח:) קאמר מאן דאית ליה מחזירין דאפילו בשבת מחזירין וי"ל דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחיצות אבל אם עשה האהל בלא מחיצות שרי והתם גבי כירה המחיצות היו עשויות מתחלה וכן פר"ח גבי ביעתא כגון שיש בילים מכאן ובילים מכאן וא' על גביהן והאור תחת אוירן ולא כפי' רש"י שפי' בילים שמסדרין על גבי אסכלא דכיון דליכא מחיצות לא הוי כעין בנין אלא נרא' כדפריש (ס) ועוד פוריא לא מיירי כגון

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ז טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ח:
לג ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף י:
לד ג ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ט:
ה [מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' יח ופ"י מהל' מתנות עניים הל' ב]:
לה ו מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ח ופכ"ב מהלכות שבת הל' ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א [וסי' שמ סעי' יג]:
לו ז מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הל' י טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ד:
לז ח מיי' שם פ"ד הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף ג:
לח ט מיי' שם פ"ה הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף ד:
לט י מיי' שם פ"ג הלכה י טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ד:
מ כ ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
מא נ מיי' פ"ד שם הלכה יג [וש"ע א"ח סי' שיג סעי' י טור שם סי' שטון]:
מב ס מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף א:

◆

תורה אור השלם

1. וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח
2. נֹדֵד הוּא לַלֶּחֶם אַיֵּה יָדַע כִּי נָכוֹן בְּיָדוֹ יוֹם חֹשֶׁךְ: איוב טו כג

◆

רבינו חננאל

ואין חותכין הפתילה לשנים ביו"ט כו'. ואוקימנה חותכה באור בפי שתי נרות. ופי' כגון שהיתה פתילה ארוכה מכניס קצה הפתילה בפי הנר, וקצתה האחרת בפי נר אחרת ומדליקה באמצע ומנתקת, ונמצאו שתי נרות דולקין. מוהטין הפתילה ביו"ט [מאי מוהטין] עדויי חשכה. פירוש המתעבה בקצה הפתילה כמין גחלת ומתעכב האורה, מותר לחותכה. תני בר קפרא בפתילה ג' דברים להחמיר, אין גודלין אותה לכתחילה ביו"ט, ואין מהבהבין אותה באור, ואין חותכין אותה בשנים. וג' דברים להקל ממעכה ביד, ושורה בשמן, וחותכה באור בפי שתי נרות. אמר רב עשירי בבל יורדין לגיהנם. כי הא דשבתי איקלע לבבל כו'. ואמר נמי כל המצפה לשלחן חבירו עולם חשך בעדו, שנאמר נודד הוא ללחם איה וגו'. ת"ר ג' (דברים) שחייהן אינם חיים. המצפה לשלחן חבירו, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי (שאיסורין) [שיסורין] בגופו, ופשוטין הן. אין שוברין חרס ואין חותכין נייר לצלות בו מליח ביו"ט, משום דמתקן מנא. ואין גורפין תנור וכירים, ואם אי אפשר לו לאפות אא"כ גורפו מותר. שרקין ליה תנורא. פירוש טחין פי התנור בטיט כאשר נותנין הפת או הצלי בתוכו. א"ל רב אשי לרבינא אנן ארקתא דפרת סמכינן לה. כלומר אין אנו גובלין טיט ביו"ט, אלא נוטלין מן העפר המלוחלח אשר על

רבינו חננאל (המשך)

שפת נהר שהוא כעין טיט ובו טחין פי התנור, וזה הטיט שבשפת פרת מערב יו"ט מכינין אותו. ואפר כירה מותר לגבל ולטוח בו שאינו בן גיבול. אין מקיפין ב' חביות, אחת מיכן ואחת מיכן לשפות עליהן הקדירה. ירושלמי משום בתה, שנמצא עושה כמין כירה ועליה הקדירה אהל, אבל אבנים לבית הכסא מותר לצדדן אחת כנגד אחת. אמר רב יהודה האי מדורתא (מטה למעלה) [מלמעלה למטה] שרי. פירוש דרך בנין, [אסור כגון שנתן עצים בארץ ואחרים על גבן], אבל אם אחז העץ למעלה ונתן אחר תחתיו ועוד אחר תחתיו עד שמגיע למטה בקרקע כיון שאינה דרך בנין מותר.

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך מוהטין ועיין בשבת לג.], ב) [בהל"ש ליתא יכן בערוך ערך הט ליתא אלא הכי איתא מאי מוהטין עדויי חשוכא], ג) [תוספתא פ"ג], ד) [שבת קנא: וע"ש אתנס ניר' רש"י דהכא דגרס בד"ה כאשר נשבע לאבותיך מי שיש לו רחמים וכו' אתיא שפיר דהכא מכאשר נשבע לאבותיך קדרים], ה) [פסחים קיג: ע"ש ובתוס' שם], ו) שבת קכד., ז) [לעיל כט:], ח) שבת קמב., ט) [בס"י סני' דבא], י) עירובין קא., כ) [לעיל כח:], ל) [עיין תוי"ט דמוחק מלת אין], מ) [לקמן לג.], נ) רש"י. ס"א לייריה ועיין בהרא"ש, ס) [וע"ע תוס' שבת דף קלט. ד"ה כסא].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' טוי לי אווזא כצ"ל ותיבת בר נמחק: (ב) שם והנ"מ דלייריה כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ג) תוס' ד"ה וקטמא וכו' על האפר בעלמא הוא: (ד) בא"ד שגבלו מעיו"ט ושריק בלא גבול:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין סומכין וכו' אצל כל תשמיש. עיין לקמן דף לג ע"ב ברש"י ד"ה לא יטול:

◆

לעזי רש"י

גראדיל"א [גרדי"ל]. אסכלה. פרימבר"א. לדחוק. טרפיי"ד [טריפיי"ד]. חצובה (בעלת שלוש רגליים).

◆

מוסף רש"י

חותכה באור בפי שתי נרות. שאם היתה ארוכה, על ידי שינוי מותר לחתכה, שמכנים קצה הפתילה בפי הנר אל קצה (נ"ל וקצה) השני בפי נר אחר ומדליקה באמצע ומתנתקת ונמצאו שתי נרות דולקין (האורה ח"א פי' פט). **האי מדורתא.** היסק גדול. לאחוז העצים העליונים באויר ולתת התחתונים מלמטה, שרי. ביו"ט דאין זה בנין אהלים, **מלמטה למעלה** אסור. לתת התחתונים תחלה לצדדין כרגיע כדרך שעושין לפני השרים ולסדר עליונים למעלה דהיינו כעין בנין אהל וגגו, אסור. הכי גרסינן מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן אמלתי בתשובת הגאונים וכן עיקר (עירובין קא.).